

**Міністерство освіти і науки України
Мукачівський державний університет
ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПНУ
Карпатський національний університет імені Василя Стефаника
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія
Херсонський державний університет**

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ І
ВИХОВАННЯ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ
ПРОЦЕСІВ В ОСВІТНЬОМУ ТА НАУКОВОМУ
ПРОСТОРІ**

**Збірник тез доповідей за матеріалами
VIII Всеукраїнської науково-практичної
Інтернет-конференції**

07 листопада 2025 року

МУКАЧЕВО

УДК 373.2(063)

А 43

Актуальні проблеми навчання і виховання в умовах інтеграційних процесів в освітньому та науковому просторі: збірник тез доповідей VIII Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції, 07 листопада 2025 р., Мукачево / Ред.кол.: Добош О.М. (гол.ред.) та ін. Мукачево: МДУ. 2025.360 с.

**Рекомендовано до поширення в мережі Інтернет
науково-технічною радою Мукачівського державного університету
(протокол № 8 від 14 листопада 2025 р.)**

Рецензенти:

Бондар Т.І. – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту Мукачівського державного університету

Фізеші О.Й. – завідувач кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту Мукачівського державного університету, доктор педагогічних наук, професор

У збірнику вміщено тези доповідей VIII Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції «Актуальні проблеми навчання і виховання в умовах інтеграційних процесів в освітньому та науковому просторі». Учасники конференції розкривають проблеми педагогічної освіти та розвитку особистості, використання новітніх технологій та інновацій в освіті, виховання особистості в контексті сучасної освітньої парадигми, особливості психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців до реалізації завдань компетентнісного підходу в освітньому процесі, дидактико-методичного супроводу компетентнісно орієнтованого навчання у початковій школі, сучасного стану та перспективи розвитку дошкільної освіти в Україні, теорії і практики управління освітою, історії педагогіки.

Видання призначено для науковців, викладачів, аспірантів, студентів педагогічних навчальних закладів, працівників системи освіти.

Матеріали друкуються в авторській редакції. Редакційна колегія не несе відповідальності за достовірність статистичної та іншої інформації, що надана в рукописах, та залишає за собою право не розділяти поглядів деяких авторів на ті чи інші питання, розглянуті на конференції.

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, галузевої термінології, інших відомостей.

Редакційна колегія:

Іванова Вікторія Вікторівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри дошкільної та спеціальної освіти, Мукачівський державний університет.

Пинзеник Олена Мафтеївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту, Мукачівський державний університет.

Фенцик Оксана Миколаївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту, Мукачівський державний університет.

Швардак Маріанна Василівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту, Мукачівський державний університет.

РОЗДІЛ 6 ДИДАКТИКО-МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД КОМПЕТЕНТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	
<i>Білик Олена, Горзов Мирослава</i> МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ В УМОВАХ КОМПЕТЕНТІСНОГО НАВЧАННЯ	229
<i>Брижак Надія, Желізняк Микола</i> ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЧЕРЕЗ ПОЗАУРОЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ	234
<i>Горват Маріанна, Лакатош Марина</i> ВИХОВАННЯ ТОЛЕРАНТНИХ ВЗАЄМОСТОСУНКІВ: ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ ЕКСКУРС КАТЕГОРІЇ «ТОЛЕРАНТНІСТЬ»	238
<i>Горват Маріанна, Фурінець Ірина</i> ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ	240
<i>Лілія Дерік</i> СУЧАСНИЙ УРОК У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ: БАЛАНС МІЖ ТРАДИЦІЄЮ ТА ІННОВАЦІЄЮ	242
<i>Перепелиця Владислава, Мочан Тетяна</i> ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ ІНТЕРЕСУ ДО ПРОФЕСІЙ У ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ	247
<i>Тяско Інна</i> ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ УМІНЬ ДОСЛІДЖУВАТИ НАУКОВО-ХУДОЖНІ ТЕКСТИ	250
<i>Фенцик Оксана, Денисенко Світлана</i> ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЗАСОБАМИ ПРИКМЕТНИКА	252
<i>Фенцик Оксана, Голіш Ніколетта</i> МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ АУДІАТИВНИХ УМІНЬ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	255
РОЗДІЛ 7 АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ, СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ	
<i>Атрощенко Тетяна, Вереш Каріна</i> ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА СУТНІСТЬ ОСОБИСТІСНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО <i>Ольга Банзерук</i> ВІКУ	259
<i>Банзерук Ольга</i> ГОТОВНІСТЬ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ІНКЛЮЗІЇ	262

Надія Брижак

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методики початкової освіти
Мукачівський державний університет

Микола Желізняк

спеціальність 013 Початкова освіта
другий (магістерський) рівень вищої освіти
Мукачівський державний університет

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЧЕРЕЗ ПОЗАУРОЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Сучасні суспільні трансформації, зумовлені повномасштабною війною проти України, актуалізують потребу у формуванні громадянської позиції підростаючого покоління як ключової передумови національної стійкості та єдності. Початкова школа є базовим етапом становлення особистості, коли формуються цінності, моделі поведінки та первинні уявлення про права й обов'язки громадянина, а тому саме в цей період необхідно цілеспрямовано розвивати елементи громадянської компетентності, визначеної Концепцією Нової української школи (2016) як однієї з ключових.

Формування громадянської позиції молодших школярів у позаурочній діяльності забезпечується такими документами: Закон України «Про освіту» (2017), Закон України «Про повну загальну середню освіту» (2020), Державний стандарт початкової освіти (2018), Концепція Нової української школи (2016), Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді (2020).

Проблема формування громадянської позиції молодших школярів є предметом наукових розвідок українських учених, серед яких І. Бех, О. Пометун, О. Савченко, Н. Бібік, Л. Хоружа, В. Сухомлинський, О. Бондаревська, Т. Демура, О. Ващенко, Н. Кононець, Л. Даниленко, Л. Коваль, Г. Товканець. У їхніх працях обґрунтовано значення позаурочної діяльності як простору соціальної взаємодії, діяльнісного набуття морально-громадянського досвіду та формування системи цінностей учнів початкової школи.

І. Бех та О. Пометун наголошують, що громадянська компетентність є інтегрованою властивістю особистості, яка включає систему цінностей, знань, умінь і поведінкових моделей, спрямованих на відповідальне виконання громадянських обов'язків, дотримання прав людини, участь у житті громади та держави [1; 5]. Науковці підкреслюють, що громадянська компетентність формується не лише через змістові компоненти навчання, а й через діяльнісні практики, у яких дитина набуває досвіду громадянської поведінки.

О. Савченко та Л. Хоружа визначають громадянську позицію як ціннісно-мотиваційну установку особистості, що відображає її ставлення до суспільства, держави, прав і обов'язків, а також проявляється у відповідальній поведінці, соціальній активності, патріотизмі та готовності діяти на благо спільноти [6; 7]. Згідно з їхніми підходами, громадянська позиція формується через включення дітей у реальні або змодельовані соціальні ситуації, які мають особистісний сенс.

Значний внесок у розвиток теорії позаурочної та виховної роботи зроблено у працях Н. Брижак, яка досліджує структуру, зміст, форми та методику організації позаурочної діяльності здобувачів початкової освіти. Дослідниця підкреслює, що позаурочна діяльність є важливим чинником становлення ціннісних орієнтацій, соціальної взаємодії, відповідальності та активної громадянської позиції молодших школярів [2].

Позаурочна діяльність, як підкреслюють сучасні педагоги та психологи, є особливим середовищем соціалізації, у якому дитина взаємодіє зі світом значно ширше й вільніше, ніж у межах уроку. Завдяки своїй варіативності вона дає змогу інтегрувати емоційно значущі враження, спільну діяльність, колективну творчість та взаємодопомогу — ті чинники, які є визначальними у процесі становлення громадянина. Формування громадянської позиції під час позаурочних занять ґрунтується на діяльнісному підході, що передбачає активне включення молодших школярів у соціально корисні ініціативи, розв'язання практичних завдань, участь у проєктах, спрямованих на благо громади.

У наукових працях І. Беха, О. Пометун, Н. Бібік, Н. Брижак, О. Ващенко, Т. Демури, Л. Даниленко наголошується, що саме позаурочна діяльність є дієвим інструментом виховання громадянської свідомості, оскільки забезпечує:

- формування системи цінностей через практику добрих справ;
- розвиток емпатії, почуття відповідальності й соціальної активності;
- усвідомлення учнями своєї ролі в суспільстві;
- вироблення вмінь співпрацювати та діяти в команді;
- залучення дітей до реальних соціальних практик, які мають особистісну значущість [3; 4; 5].

В умовах війни позаурочна діяльність виступає простором психологічної підтримки та формування стійкості [3; 4]. Участь дітей у волонтерських ініціативах, благодійних ярмарках, акціях підтримки військових, плетінні сіток, створенні листівок-звернень, проєктах зі збереження культурної спадщини – усе це сприяє глибокому усвідомленню школярами значення єдності, патріотизму, взаємодопомоги та відповідальності за майбутнє країни. У цей період позаурочна діяльність стає не лише педагогічним, а й соціальним та емоційним феноменом, який допомагає дітям осмислювати складні події та відчувати себе важливою частиною української спільноти.

Суттєву роль у формуванні громадянської позиції відіграють такі напрями позаурочної роботи, як:

- патріотично-краєзнавча діяльність (екскурсії, походи, дослідження культурної спадщини);
- волонтерські проєкти та ініціативи («Добрі справи класу», «Ми — маленькі волонтери»);
- творчо-художні акції, спрямовані на підтримку Збройних Сил України;
- рольові та тренінгові ігри, які моделюють ситуації соціальної взаємодії;
- діяльність гуртків етичного, комунікативного, мистецького спрямування.

У сучасній українській школі позаурочна діяльність у контексті формування громадянської позиції інтегрує такі ключові педагогічні завдання:

- розвиток у дітей розуміння значення громадянських прав і обов'язків;

- виховання любові до рідної землі, поваги до символів державності;
- формування активної життєвої позиції та здатності діяти на користь суспільства;
- розвиток лідерських якостей та відповідального ставлення до прийняття рішень;
- створення позитивного мікроклімату взаємопідтримки, емпатії та взаємоповаги.

Таким чином, позаурочна діяльність є важливим чинником громадянського становлення молодших школярів, оскільки забезпечує гармонійне поєднання діяльнісного, ціннісного й емоційно-психологічного компонентів виховання. В умовах воєнного часу вона набуває стратегічного значення, сприяючи підготовці покоління учнів, здатних до відповідальності, співпраці, любові до Батьківщини та участі у відбудові України.

Список використаних джерел:

1. Бех І. Д. Виховання особистості. Київ: Либідь, 2003. 280 с.
2. Брижак Н. Ю. Методика гурткової та клубної роботи в загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах: навчальний посібник. Київ: Логос, 2017. 126 с.
3. Ващенко О. І. Патріотичне виховання молодших школярів. Київ: Педагогічна думка, 2023. 192 с.
4. Демура Т. В. Психологічна стійкість молодших школярів у кризових умовах. Львів: Світ, 2022. 156 с.
5. Пометун О. І. Громадянська освіта: теорія і методика. Київ: АПН України, 2005. 256 с.
6. Савченко О. Я. Виховання в молодших школярів загальнолюдських цінностей. Київ: Богдан, 2016. 144 с.
7. Хоружа Л. Л. Громадянське виховання молодших школярів: теорія і практика. Київ : Педагогічна думка, 2015. 224 с.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>